

Kamasz- és ifjúkorunk hazánkban is rendkívül népszerű, sokat olvasott írója, a technika álmódója, Jules Verne óta a tudományos-fantasztikus (sci-fi) irodalom talán legismertebb és igen termékeny alkotója a pár esztendeje elhunyt lengyel *Stanislaw Lem* (1921–2006) volt. Kis híján ötven esztendővel ezelőtt, 1955-ben jelent meg egyik legismertebb, a futurologia filozófiai problémáit is feszegető regénye, az *Oblok Magellana*; magyar (tükör)fordításban: *Magellán-felhő*.

A fordulatos történet egy, a világminőségnek a címben jelzett tájára irányuló, a képzelet végtelenségébe vesző űrutazás meseszerű krónikája. Maga az utazás a távoli jövőben, 3133 nyarán kezdődik, az űrhajó fénysebességgel halad, a Földdel rádiókapcsolatot tartanak. Egyebek között a Trion Könyvtár információhalmazával is, amelyből az űrhajósok több százmillió, sőt milliárd kilométer távolságból is egy másodperc alatt hozzájuthatnak a számukra szükséges tudnivalókhoz. Az erről szóló fejezetben – *A trionok* – rövid történeti visszpillantást is olvashatunk. Eszerint az írásbeliség a hagyomány ereje, illetve a tehetlenségi nyomatók folytán maradt fent évezredekig, a huszadik-huszonegyedik században a nyilvános könyvtárak hatalmas, a legnagyobbak akár kilencvenmillió állománnyal rendelkeztek, és ennek a könyvtömögnek nemcsak a raktározása, hanem a katalógizálása is megoldhatatlanná vált. A problémát a harmadik évezred első felének újításai – a különleges szakkönyvtárak, a mikrofilmek, a katalo-

gizáló automaták – sem oldották meg, a könyvekhez való hozzáférés továbbra is roppant nehézkes.

Aztán 2531-ben „a legkiválóbb szakemberek nemzetközi tanácskozása kidolgozta az emberi gondolat rögzítésének teljesen új módját.” (A fordítás *Mészáros István* munkája.) A műszaki életben már régóta alkalmazott trionokat használták fel e célra. „Olyan kvarckristályok ezek, melyeknek molekulaalkatát elektromos rezgések útján tartósan változtatgatni lehet. Egyetlen homokszemnyi kristályban annyi ismeretet lehet felhalmozni, mint egy régimódi lexikonban.” Egyúttal megvalósulhatott a civilizált emberiség nagy álma, a valóban egyetemes világgönyvtár is: „Felállították az egész földkerekség számára az egyetlen Trion Könyvtárat, azzal, hogy abban halmozzák fel az emberi értelem minden termékét.” Ebből a gigantikus, milliárdnyi kristályra rúgó, de mégis kis helyet elfoglaló gyűjteményből „a Föld minden lakója, pillanatok alatt megkaphat bármely szükséges felvilágosítást”, mégpedig rádió-televíziós berendezés útján, egy zsebben elférő vevőkészülék segítségével. Hiszen a trion kristályszerkezete egyaránt lehetővé teszi a szövegek, a képek, a fotók, a térképek, a diagramok, valamint a hangok, sőt az illatok tárolását, közvetítését is. Ráadásul a televízió színes és plasztikus (ma úgy mondanánk: háromdimenziós) képet vetít az érdeklődő elé. E rendszer nagy előnye, hogy „minden triont egy és ugyanazon időben akárhány vevő használhat, anélkül, hogy ezzel a legcsekélyebb mér-

tékben is zavarnák egymást”. Lem fantáziája még tovább szárnyal: „A Trion Könyvtárral rádió útján összekapcsolt automata előállíthatja az átvevő számára szükséges tárgyat”, például egy régi stílusú bútort vagy érdekes jelmezt. Tehát megszüntethető a hajdani gyűjtési mánia, a tulajdonnak az előző korszakokból örökölt fogalma.

Noha a konzervativizmus szelleme még jó ideig hatott, így a tudósok (a szerző feltehetően az alkotó értelmiségiekre gondolt) néhány évszázadig fenntartották magánkönyvtáraikat. Fokozatosan döbentek rá, hogy a dolgozószobában, a könyvállványon megtalálni a könyvet és a megfelelő oldalt kikeresni jóval hosszabb ideig tart, mint a Trion Könyvtárt felhívni, a címet bemondani és a művet a képernyőn megjeleníteni; az utóbbi még a világúrból is csak egy-két másodperc. Ily módon a magángyűjtemények lassan-lassan feleslegessé váltak és megszűntek.

Mindazonáltal bizonyos szokások még a negyedik évezred második századában is tovább éltek. Így például a Magellán-felhő felé száguldó űrhajó (vagy inkább: űrállomás) önkéntes (és nagyon nagy kockázatot vállaló) utasai gyakran olvastak a könyvnyomtatás korából származó könyveket. A science fiction termékekben sűrűn felbukkanó, mert alighanem elkerülhetetlen anakronizmusok egyikével (igazából egybekapcsolt dupla esetével) a lengyel regényben is találkozhatunk. Az űrexpedíció szakértő résztvevőit összehívják egy tudományos előadásra, meghívó gyanánt „egy régi-módi nyomtatott kártyát” kaptak. A vezető asztrogator (a tudós csoport első embere) feladata volt a tájékoztatás, és az adott helyen és időben igen-igen megle-

pően cselekedett: „Felment az emelvényre, hosszabb ideig válogatott a tábla alatt geometrikus rendben elhelyezett kréták között, végül kiválasztott egyet...”, majd „felírta a táblára az élő sejt általánosan ismert energetikai egyenletét, azután uj-jairól leverte a krétaport...”

Stanislaw Lem a trionok alkalmazását, a tényleges világgönyvtár létrehozását – ha a magyar fordítás pontos – „reform”-nak nevezi az információörögzítés és -közvetítés (persze, nem ez a kifejezés szerepel nála) majdani fejlődésének ezt az állomását. (Alighanem a „forradalom” jobban illett volna rá, de e kifejezés használatától láthatóan ódzkodott.) A mai olvasónak a trionok, a Trion Könyvtár óhatatlanul a számítógépet, az internetet, az infokommunikációs technológiának az utolsó hetven esztendőben elért vívmányait juttatják eszébe. A lengyel író – bár nyilván tájékozódott a komputer értékeiről és távlatos lehetőségeiről – e művében nem említi a számítástechnikát, de az általa megálmodott trion kristályok szerepe számos elemében kísértetiesen hasonlít a multimédiára, az internet működésére (amelyet élete utolsó periódusában megismerhetett). Igaz ugyan, hogy a számítógép (a tablet, az okos telefon stb.) képernyőjén az illatok még nem érzékelhetők, és a tárgyak másolására sincs lehetőség, de ki tudja, mit hoz, hozhat a jövő. Amire azt mondjuk: egyelőre, a közeli vagy a távolabbi évszázadokban valószínűleg válhat. ■